

РЕДАКСИЯЯ МӘКТУБ

Һөрмәтлi редактор!

Ашагыдакы мәктубуму гәзетиниздә чап этмәкчидим хәлип әрәм.

М. Ч. Бағыров йолдаш Бақы зиялылары йығынчагындакы дәрин мазмунлу кенеш мәрәсәсиндә әлм, әдәбийят вә сәнәт ишчиләринин гаршысында мұһым вәзифәләр дүрәдүгүнү кәстәрди. О, әлми идарәләриниздә, әли мәктәпләриниздә, әдәбийят вә сәнәтимизин инкишафындакы чидди нәгәтәйи-нәзәриндән тәһлил әтмәйи бачар-мамаг нәтижәсиндә мән китабда бурахылан сәһвләри кәрә биләмәшәм. Мән ләйигилә дәрк әдә биләмәшәм ки, марксизм-ленинизм нәзәрийясиндән, болшевик партиялылығы принципидән азачыг узаг-лашмаг, һәр чүр буржуа объективизми тәзәһүрләринә тәңгидсиз янашмаг, либерализм вә принципсизлигә йол вермәк нәтижәдә буржуа милләтчилик тәзәһүрләринә кәтирә чыхарып. Буржуа милләтчилиги, һәр һансы шәкилдә мейдана чыхырса чыхсын, сосялизм дүшмәнләринин әксингиләби мөгсәдләринә хидмәт әдир.

М. Ч. Бағыров йолдаш тарих мәсәләләринин ишыгландырылмасында бурахылан чидди сәһвләрдән бәһсә әдәрәк, һейдәр һүсейновун «ХІХ әсрде Азәрбайҗанда» китиман вә фәлсәфи фикир тарихиндән» ады китабыны чох һаглы оларак кәскин тәңгид әтди вә бу китабын зәрәрли чәһәтләриндән бири оларак, мүридизм вә Шамил һәрәкәти үзәриндә әтрафлы даяңды.

Юхарыда ады чәкилән китабда мүридизм вә Шамил һәрәкәти мүсбәт, тәрәггипәрвәр бир һадисә кими гиймәтләндирилип вә кәстәрилип ки, куя «Азәрбайҗан кәңдлilәри чаризмин мүстәмләкә үсүл-идарәсинә вә ерли феодаллара гаршы мүбаризәсиндә Шамил һәрәкәтиндән да илһам алырды». М. Ч. Бағыров йолдаш өзүнә мөхсүс болшевик принципаллыгы илә, әлми дәринлик вә инандырычылыгы айдан бир шәкилдә мүридизмин вә Шамил һәрәкәтинин бүтүн мүртәчә мәһийәтинин мейдана чыхарды вә кәстәрди ки, мүридизм вә Шамил һәрәкәти Инкиләтәрәнин вә Түркийәнин әлиндә ийрәнч бир әләт олмушдур; о, Түркийә султанларындан вә Инкиләтәрә капиталистлариндән силаһ вә гүввә аларак Русияя гаршы вурушмүш вә Русияя сәмишә мүнәсибәт бәсләйиш халqlары амансызчасына тәғиб әтмишдир. Халг мәнәфәйнә гаршы чеврилмиш бир һәрәкәти тәрәггипәрвәр бир һәрәкәт адландырмаг—тарихи һәгигәти тәһриф әтмәкдән, совет ичтимаийәтинин алдатмагдан вә буржуа милләтчилиги фикирләри тәблиғ әтмәкдән башга бир шей дейилдир.

М. Ч. Бағыров йолдаш тамамна әһаглы оларак һейдәр һүсейновун китабында ифадә олунан мөвгәи вә бу зәрәрли китаб мүсбәт гиймәт верәнләрин мөвгәини буржуа милләтчилиги тәзәһүрә адландырмаг.

Шәхсән мән дә бу зәрәрли китаб мүсбәт гиймәт верәнләрдән бири олдуғумдан, М. Ч. Бағыров йолдашын тәңгидини тамамна әһаглы вә әдәләтли һесаб әдирәм. Буржуа милләтчилиги мөвгәиндән азылмыш, марксизмә зидд, геһри-әлми бир китабы тәһрифләмәклә мән совет тәңгидчисинә ярашмаг бир иш тутмушам, совет охучуларынын фикрини чашдырып, тарихи һәгигәтин тәһриф әдилмәсинә көмәк әтмишәм. Мән өз қобуд сәһвими бүтүн чидди йәтигилә әтиграф әдирәм. Мән әтиграф әдирәм ки, марксизм-ленинизмә зидд чәһадән азылмыш зәрәрли бир китаб һаггында тәһрифләйичи мөгәлә азмагла мән принципсизлик әтмишәм вә либерализмә йол вермишәм. Мән китаб мүәллифинин шәхси шәһрәт мөгсәди күддүйүнү бапа дүшмәйиб қор-қоранә она инанмышам. Совет әдәбийятшүнасына ярашмаг бу һәрәкәтим үчүн совет ичтимаийәти гаршысында, партия гаршысында мүгәсирәм.

Бақы зиялыларынын йығынчагында мән өз сәһвләримә әтиграф әтмәк үчүн имкан верилди. Ләкин дәрин бир тәәсүфлә әтиграф әдирәм ки, мән бу имкандан истифадә әдә биләмәшәм. Совет ичтимаийәти гаршысында өз чидди сияси-нәзәри нөгсанларымы болшевикчәсинә әтиграф әтмәдим, өз сәһвләримә кәскин шәхси тәңгид әтәшинә тутмадым вә мәнм бу һәрәкәтим, тәһли оларак, йығынчагдакылары гәзәб-жәһилдир.

М. Ч. Бағыров йолдашын болшевик тәңгиди, мәнм кәзләримә ачды, өз нөгсанларым үзәриндә чидди дүшүнмәк, бу сәһвләрин көкләрини тапмаг, онлары тәзликлә арадан галдырмаг үчүн мәнә көмәк әтди. Бу тәңгид парлаг бир прожектор кими сәһвләримә ени вә чидди бир шәкилдә ишыгландырып мәнә — кәстәрди. М. Ч. Бағыров йолдашын дәрин мазмунлу мәрүзәсиндән сәһра мән өз сәһвләримә даһа дәриндән дәрк әтмәйә башладым. Мәнм әввәлдә әсәрләримдә дә чидди идеоложи нөгсанлар олмушдур вә бу нөгсанлар вахтилә мәнә партиямызын Мәркәзи Комитәси тәрәфиндән кәстәрилишдир.

Иләрәдән бәри Азәрбайҗан ССР Әлипләр Академиясынын Низами адына Әдәбийят институтунда чалышдығым мүддәтдә мәнм редактәм алтында чыхан әсәрләрдә, хусусилә ики чиддик «Азәрбайҗан әдәбийяты тарихи» китабында (1943—1944) бир чох чидди мөфкүрәви сәһвләр бурахылмышдыр. Институтун әлми ишчиләри тәрәфиндән азылан бу китабда мүәллипләр Азәрбайҗан әдәбийяты тарихини марксизм-ленинизмә зидд олан буржуа объективизми нәгәтәйи-нәзәриндән тәдиг әтдикләри үчүн бир чох тарихи-әдәби һадисәләри тәһриф әтмишләр вә нәтижәдә буржуа милләтчилиги тәзәһүрләринә йол вермишләр.

Буржуа милләтчилиги тәзәһүрләри бу китабда, башлыча оларак, Азәрбайҗан халгынын тарихиндәки мүртәчә фикир вә һадисәләри идеализә әтмәк, мүтәрәгги фикир вә һадисәләри ләзымынча гиймәтләндирмәк шәклиндә мейдана чыхылмышдыр. Бу китабда бир чох ердә тарихи һәгигәт тәһриф әдилмиш, Азәрбайҗан халгынын өз азадлыгы уғрунда апардығы тарихи мүбаризә янлыш ишыгландырыл-

мыш вә бөйүк рус халгынын Азәрбайҗан халгынын сияси, иҗтисади вә мөдәни инкишафындакы нигилсиз нәчи ролу ләзымынча гиймәтләндирилмәмишдир. Тарихи-әдәби һадисәләри тарихи материализм нәгәтәйи-нәзәриндән тәһлил әтмәйи бачар-мамаг нәтижәсиндә мән китабда бурахылан сәһвләри кәрә биләмәшәм. Мән ләйигилә дәрк әдә биләмәшәм ки, марксизм-ленинизм нәзәрийясиндән, болшевик партиялылығы принципидән азачыг узаг-лашмаг, һәр чүр буржуа объективизми тәзәһүрләринә тәңгидсиз янашмаг, либерализм вә принципсизлигә йол вермәк нәтижәдә буржуа милләтчилик тәзәһүрләринә кәтирә чыхарып. Буржуа милләтчилиги, һәр һансы шәкилдә мейдана чыхырса чыхсын, сосялизм дүшмәнләринин әксингиләби мөгсәдләринә хидмәт әдир.

М. Ч. Бағыров йолдаш өз мәрүзәсиндә әдәбийятымызын нөгсанларындан дәнйшәркән әдәби тәңгидин хусусилә кәридә галмасыны гәйд әтди. Мән әдәби тәңгид сәһсиндә чалышанлардан олдуғым үчүн әтиграф әдирәм ки, «әдәбийят вә ичәсәнәтимизин кәрилигә башлыча оларак әдәби тәңгид мүгәсирдир, чүнки биздә, дәмәк олар ки, әдәби тәңгид йохдур. Әдәби тәңгидчилә әлмәз илә чәһәтдән кәсирли, тәңгидчилик нәтижәдә мейдән дәнйшә олмушдур. Буна кәрә дә азычыларымызын, бәстәкарларымызын вә башга ишчиләримизин ярадычылыгындакы чидди сәһв вә нөгсанлары кәрә биләмәшдир». Мән бир тәңгидчи оларак нәһикә әдәбийятымыздакы нөгсанлары вахтында кәрә биләмәшәм, һәтта Мәркәзи Комитәнин кәстәрдийи чидди нөгсанлары бәлә вахтында арадан галдыра биләмәшәм. Әсәрләримдә өзүнә ер таппа либерализм бәди әсәрләри болшевикчәсинә гиймәтләндирмәк вә нөгсанлары, шәхсийәти нәзәрә алмадан дүзкүн кәстәрмәк ишиндә мәнә чидди сурәтдә мане олмушдур.

Мән әтиграф әдирәм ки, әдәби тәңгиди партиянын тәләб әтдийи принципал, мөфкүрәви бир йүксәклигә галдыра биләмәшәм, әдәбийятымызда яранан ени кәйфи йәтләр ишчиләшдирә биләмәшәм, азычыларымызы милли мөһдудлуға тәрәф чәкән, онлары габагчыл рус вә дүня мөдәнийәтиндән узагашдыран сахта хәлгиләк илә ләзымынча мүбаризә апара биләмәшәм.

Партия мәнә истәр әлми вә истәрсә әдәби сәһәдә олдуғча мәрәулийәтләр ишләр таппшырмышды. Мән исә бу ишләр иринә етирмәкдә партиянын әтимадыны доғрулдә биләмәшәм. Әдәбийятшүнасылыг сәһсиндә бу вахта гәдәр марксизмчәсинә азылмыш чидди әлми бир әсәр яранмасында мән биринчи нөвбәдә өзүмү мүгәсир һесаб әдирәм. Бу сәһдә мән ләзыми гәдәр тәшкилатчылыг, принципаллыг вә тәләб-карлыг кәстәрә биләмәшәм, Низами адына Әдәбийят институтунун әлми ишчиләринә гаршы либерал һәрәкәт әтмишәм. Әйни нөгсанлар әдәби тәңгид сәһсиндәки ишләримдә мәнә мане олмуш, әдәбийятымызын инкишафына, онун илә вә бәди чәһәтдән тәкмилләшмәсинә көмәк әтмәйә гоймаммышдыр. Бир чох һалда мәнм либераллығым үзүндән, әдәбийятымызда, сосялизм реализми принципләринә зидд олан кәридә галмыш үсуллар, сахта хәлгиләк, мүчәррәд романтика, әмпиризм вә натурализм тәзәһүрләри өзүнә ер таппышдыр.

Әлми-әдәби фәали йәтим заманы бурахдығым чидди сәһвләрин бөйүк сияси мәрәулийәтинин бүтүн дәринлиги илә һисс әдирәм. Бүтүн мәрәулийәти илә дәрк әдирәм ки, мәнм чидди сәһвләрим мөфкүрә чәһәсиндәки ишләрими чәтинләшдирди. Азадлығын йыртыгы дүшмәни олан Америка—Инкиләтәрә империализми ени ганлы ғырғынлар дүзәлтдийи бир заманда, сүнһ вә азадлыг сәһән бүтүн халqlар бөйүк Совет Иттифагына, шанлы Ленин—Сталин партиясына архаланараг бүтүн дүняда сүнһ уғрунда чошгун мүбаризәгә галхдығы бир вахтда сағлам болшевик мөфкүрәви силаһынын чох мұһым бир силаһ олдуғуну дәрк әдирәм. Партия биздән бу силаһын һәмшә кәскин вә сәрраст олмасыны тәләб әдир. Мән бу тәләбә даһа ахшы чаваб вермәк үчүн өз нөгсанларымы әтиграф әтмәклә кифәйәтләнмәйиб, онлары тәзликлә арадан галдырмаға, өз әсәрләри һәр чүр ағ тәсирләрдән тәмизләмәйә чалышачағам. Мән өз нөгсанларымын амансыз тәңгидчиси олачағам. Әсәрләримдә һәмшә ән ингиләби нәзәрийя олан марксизм-ленинизм нәзәрийясинә әсасла-начаг, болшевик принципаллығыны вә болшевик партиялылығыны даим йүксәк тутачағам. Бу ишдә Ленинни вә Сталин йолдашын даһиянә әсәрләри, хусусилә Сталин йолдашын дилчилик һаггындакы мисилсиз әлми әсәрләри мәнә еканә рәһбәр олачағдыр.

Мәнм совет һакимийәти етишдирмиш вә бөйүтмүшдүр, мәнм болшевикләр партиясы тәрбийә әтмишдир. Мән бүтүн варлығым, сәздәтим вә бачарығымла совет дәвләтинә вә партия борчуям. Гүдрәтли болшевик тәңгиди вә шәхси тәңгидинин көмәйи илә, һеч бир гүввә вә бачарығымә әсиркәмәдән өз сәһвләримә дүзәлдиб, совет һакимийәтинә, партия олан бөйүк борчуму өдәмәйә чалышачағымә сөз верирәм.

МӘММӘД АРИФ ДАДАШЗАДӘ.